

PAUKŠTIENOS KAINŲ KITIMO PRIEŽASTYS IR PASEKMĖS LIETUVOJE

CAUSES AND RESULTS OF POULTRY PRICE CHANGES IN LITHUANIA

Laura PETRAUSKAITĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus ekonomistė, laura@laei.lt

Straipsnyje analizuojami Lietuvos paukštienos rinkoje įvykę kainų pokyčiai, juos nulėmę veiksniai ir pasekmės.

Tiriant paukštienos didmeninę ir mažmeninę kainas, nustatyta, kad, kelerius metus didėjusios, kainos 2009 metais ėmė mažėti. Šis procesas tęsėsi iki 2010-ųjų kovo mėnesio. Didmeninės kainos mažėjimui sąlygas sudarė jau 2008 metais kritusios paukščių lesalų kainos, kurios sudaro didžiąją gamybos išlaidų dalį. Didmeninės kainos mažėjimui įtakos turėjo ir lietuviškos vištienos paklausos sumažėjimas užsienio rinkose. Paklausa vėl pradėjo didėti, kai tik didmeninė vištienos kaina ėmė mažėti.

Mažmeninės paukštienos kainos pokyčiai vyko lėčiau nei didmeninės, tačiau ir ji neišvengė mažėjimo. Tam įtakos turėjo didmeninės kainos mažėjimas. Svarbų vaidmenį suvaidino ir Lenkijos rinkoje buvusi gerokai mažesnė vištienos kaina. Dėl to Lietuvoje paukštienos paklausa nukrito daugiau nei dešimtadaliu ir mažmeninės kainos sumažėjo.

Raktažodžiai: paukštiena, kaina, paklausa, konkurencingumas.

IVADAS

Pastaraisiais metais, kai Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje, iškilo daugybė finansinių bei ekonominių sunkumų, maisto produktų kainos yra svarbios ne tik kiekvienam vartotojui, bet ir tyrėjams. Lietuvoje skelbiama pakankamai informacijos apie paukštienos kainas, tačiau išsamesnių rinkos tyrimų, lyginimo su situacija kitose šalyse, kaip tai daroma Lenkijoje [10] ar Vokietijoje [8], pasigendama.

Šiame darbe, tiriant kainų kaitą, analizuojamos vištienos, sudarančios apie 95 proc. pagaminamos paukštienos, kainos.

Tyrimo laikotarpis – nuo 2007 metų pradžios iki 2010 metų vidurio.

Tyrimo objektas – paukštienos kainos Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – nustatyti paukštienos kainų pokyčius nulėmusius veiksniai ir pasekmes.

Tyrimo uždaviniai:

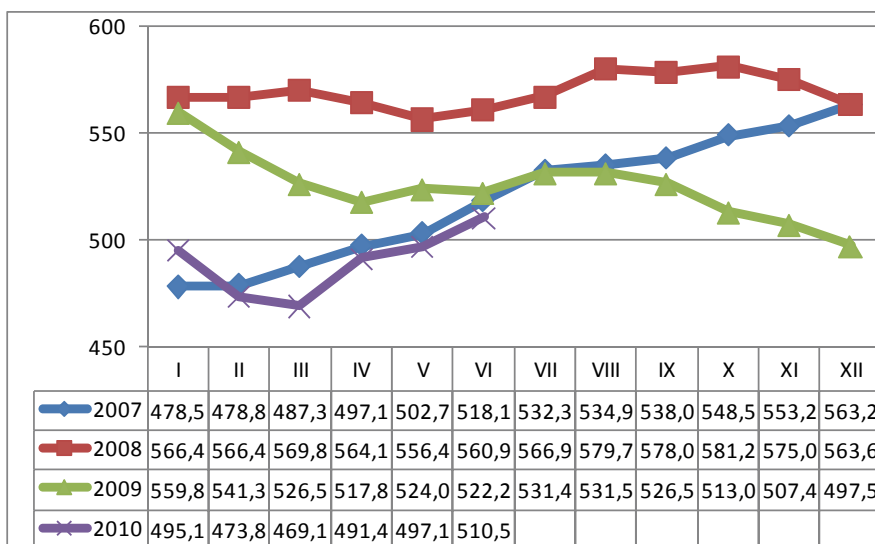
- 1) išanalizuoti didmeninės ir mažmeninės vištienos kainų tendencijas Lietuvos rinkoje;
- 2) nustatyti, kokios priežastys lėmė kainų kitimą;
- 3) nustatyti, kokias pasekmes sukėlė šios mėsos kainų pokyčiai paukštienos rinkoje.

Tiriant lietuviškos paukštienos kainas, buvo remtasi Statistikos departamento prie LRV, Žemės ūkio ministerijos, Žemės ūkio rūmų, Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos, Europos Komisijos ir Lenkijos statistikos departamento duomenimis. Tyrimas atliktas, naudojant statistinių duomenų sisteminimo, lyginamosios analizės, ekspertinio vertinimo ir grafinio vaizdavimo metodus.

TYRIMO REZULTATAI

Vištų skerdenų pardavimo kaina sparčiai didėti pradėjo 2007 metais. Per metus ji šoktelėjo daugiau nei 17 proc. 2008-ieji buvo daug pastovesni, nors vištų skerdenos didmeninėje rinkoje

truputį pabrango ir, palyginti su 2007-aisiais, kainavo beveik 10 proc. daugiau. Tačiau vėliau pasaulį supurčius ekonominei krizei, dėl įvairių priežasčių paukščių mėsa atpigėjo. Per 2009 metus Lietuvoje didmeninė kaina sumažėjo daugiau nei 11 proc. ir, palyginti su 2008-aisiais, buvo apie 8 proc. mažesnė. Didmeninė vištų skerdenų kaina mūsų šalyje mažėjo ir 2010 metų I ketvirtį, bet II pakilo. Sausio–birželio mėnesiais vištų skerdenų kaina didmeninėje Lietuvos rinkoje buvo apie 8 proc. mažesnė nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus (1 pav.).

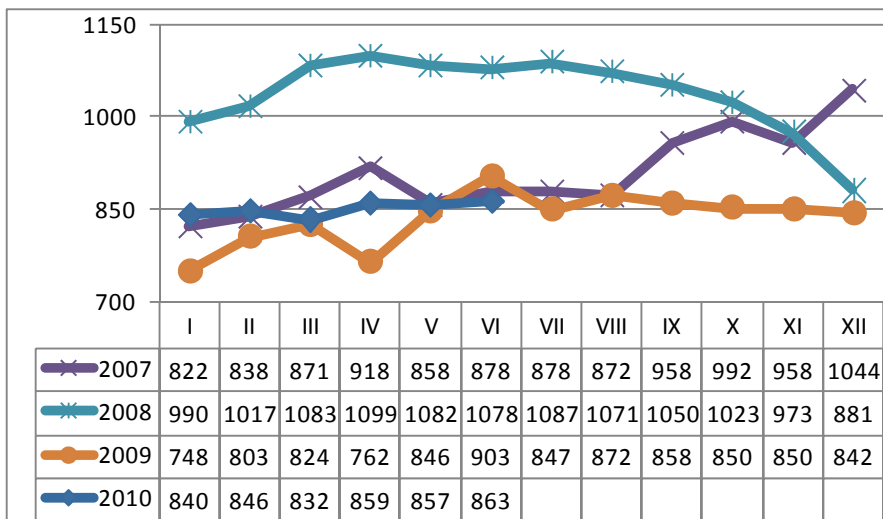
1 pav. Vidutinė vištų skerdenų kaina Lietuvoje 2007–2010 metais, Lt/100 kg [11]
 Figure 1. Average price of chicken carcasses in Lithuania in 2007–2010, Lt/100 kg

Viena pagrindinių priežasčių, turėjusių įtakos paukštienos pardavimo kainai – lesalų kainos. Pašarai yra svarbiausias sąnaudų veiksnys, sudarantis iki 75 proc. vištienos gamybos išlaidų. Tiriamuoju laikotarpiu lesalų kaina piką buvo pasiekusi 2008-aisiais, kai ir vištų skerdenų kaina buvo aukščiausia, o mažiausia ji buvo 2009-aisiais (2 pav.). 2010 metais paukščių lesalų kaina po truputį kyla. I pusmetį, palyginti su 2009-ųjų atitinkamu laikotarpiu, paukščių lesalai buvo daugiau nei 4 proc. brangesni. Todėl paukštienos kaina pakilo.

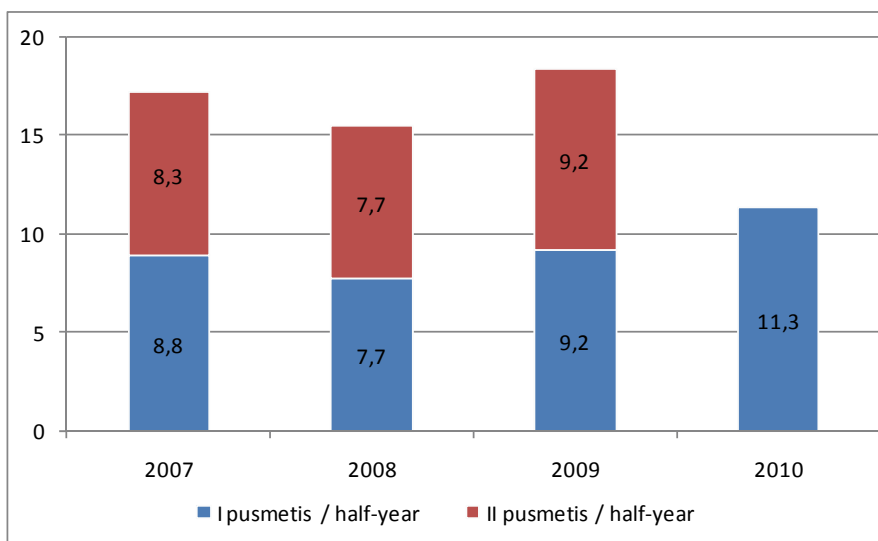
Be abejo, vištienos kainai įtakos turėjo ir paklausos pokyčiai. Kainai ėmus kilti, užsienio rinkos sureagavo labai greitai. Jau 2008 metais, palyginti su 2007-aisiais, Lietuvos paukštienos eksporto apimtys susitraukė beveik 10 proc. (3 pav.). Kainai sumažėjus, prekyba vėl atsigavo.

2010 metų sausio–birželio mėnesiais išvežtos paukštienos apimtys buvo didžiausios per visą tiriamąjį laikotarpį. Jei Lietuva ir toliau išlaikys konkurencingą kainą, tikėtina, kad 2010 metais bus pasiektas dar geresnis rezultatas nei 2009-aisiais.

2010 metų I pusmetį lietuviškos vištienos kaina tarp kitų ES valstybių buvo viena konkurencingiausių – maždaug 12 proc. mažesnė už ES vidurkį (1 lentelė). Palyginti su kaimyninėmis šalimis, lietuviškos vištienos didmeninė kaina buvo daugiau nei 12 proc. mažesnė už Latvijos, tačiau apie 14 proc. lenkė Lenkijos gamintojų kainą.

2 pav. Lesalų kaina Lietuvoje 2007–2010 metais, Lt/t [6]
 Figure 2. Price of poultry feed in Lithuania in 2007–2010, Lt/t

3 pav. Lietuvos paukštienos eksportas, tūkst. t [13]
 Figure 3. Lithuanian export of poultry meat, thou t

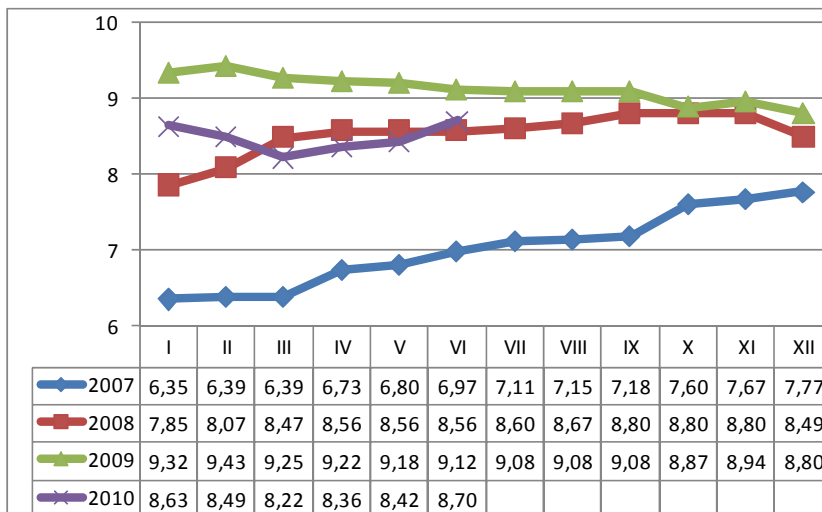
Kylanti didmeninė vištienos kaina lėmė ir mažmeninės augimą. Tik pastaroji augo daug didesniais tempais. 2007 metais ji padidėjo daugiau nei 22 proc. 2008-aisiais kaina augo toliau, ir vištiena kainavo 7 proc. brangiau nei prieš metus (4 pav.). Pastaruosius įvykius nulėmė prekybininkų atkainių augimas. 2008 metais, palyginti su 2007-aisiais, gamintojų dalis padidėjo apie 10 proc., o prekybininkų dalis – beveik 64 proc.

Didmeninės broilerių kainos ES valstybėse
2009 ir 2010 metų sausio–birželio mėnesiai, Lt/100 kg [9]
Average wholesale prices of broilers in EU countries in January–June 2009 and 2010, Lt/100 kg

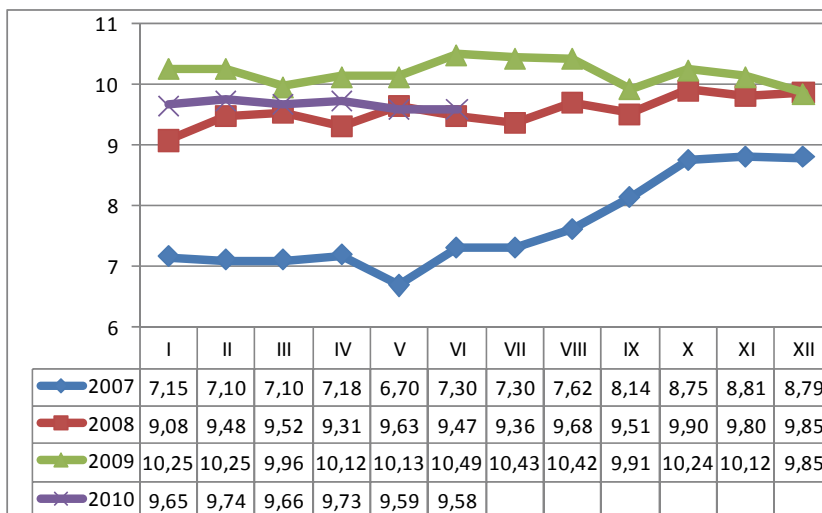
Šalis / Country	2009	2010	Pokytis, proc. Change, %
Lenkija / Poland	439,3	429,0	-2,3
J. Karalystė / United Kingdom	442,8	435,3	-1,7
Bulgarija / Bulgaria	525,6	446,0	-15,1
Ispanija / Spain	565,6	477,6	-15,6
Lietuva / Lithuania	531,9	489,5	-8,0
Rumunija / Romania	514,4	515,7	0,3
Nyderlandai / Netherlands	620,3	541,4	-12,7
Belgija / Belgium	573,3	553,0	-3,5
Portugalija / Portugal	617,5	555,4	-10,1
Latvija / Latvia	688,6	557,6	-19,0
Italija / Italy	668,1	563,1	-15,7
Čekija / Czech Republic	589,9	576,8	-2,2
Slovakija / Slovakia	598,7	580,4	-3,1
Vengrija / Hungary	585,1	586,0	0,1
Airija / Ireland	620,2	628,1	1,3
Prancūzija / France	732,8	635,0	-13,3
Danija / Denmark	640,2	646,4	1,0
Austrija / Austria	651,2	650,2	-0,1
Malta / Malta	665,7	657,0	-1,3
Švedija / Sweden	618,4	663,8	7,3
Slovėnija / Slovenia	653,7	668,4	2,3
Graikija / Greece	765,2	755,8	-1,2
Kipras / Cyprus	827,7	817,4	-1,2
Vokietija / Germany	815,8	834,2	2,2
Suomija / Finland	848,2	846,7	-0,2
Estija / Estonia	587,2		
ES / EU	601,2	558,3	-7,1

2009 metais didmeninė vištienos kaina ėmė ženkliai mažėti, tačiau mažmeninė metų pradžioje dar didėjo. Tai nulėmė nuo 2009 metų panaikintas lengvatinis PVM tarifas kai kuriems maisto produktams. Tačiau prekybininkams pasekus gamintojų pavyzdžiu ir pradėjus mažinti savo dalį, vištiena Lietuvos mažmeninėje rinkoje ėmė pigti. Tai tęsėsi ilgiau nei metus. 2010 metų I pusmetį, palyginti su atitinkamu 2009-ųjų laikotarpiu, mūsų šalies vartotojai vištienos galėjo įsigyti 8,5 proc. mažesne kaina. Turguje vištiena atpigėjo kiek mažiau – apie 5 proc. (5 pav.)

Pagrindinė mažmeninės vištienos kainos mažėjimo priežastis buvo šios mėsos paklausos vidaus rinkoje ženklus sumažėjimas. 2009 metais, kai vištienos mažmeninė kaina buvo aukščiausia ir vartotojai vidaus rinkoje jos įsigijo beveik 11 proc. mažiau nei prieš metus (6 pav.). Sumažėjimas grindžiamas tuo, kad esant laisvam žmonių ir prekių judėjimui tarp ES valstybių, Lietuvos piliečiai nemažai paukštienos galėjo atsigabenti iš kaimyninių valstybių, ypač Lenkijos, kur vištienos kainos 2009 metais buvo apie 40 proc. mažesnės [1].

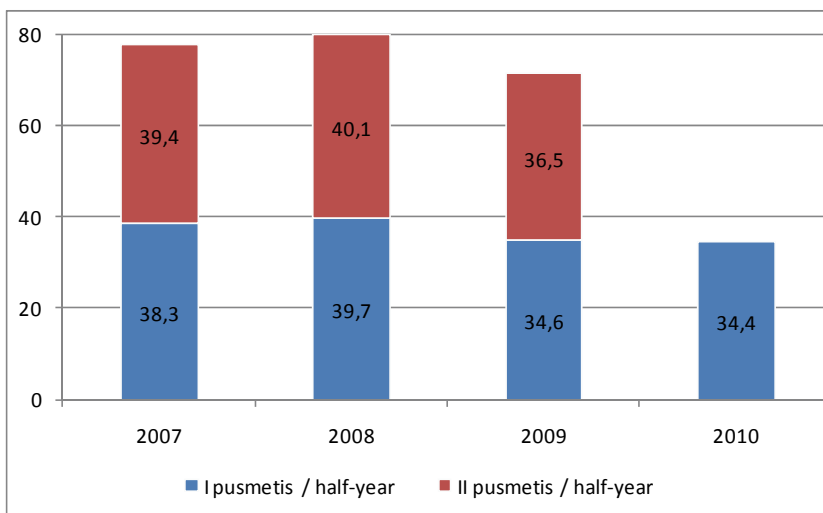

4 pav. Mažmeninė vištienos kaina Lietuvos prekybos centruose 2007–2010 metais, Lt/kg [2–5]
 Figure 4. Retail price of chicken meat in supermarkets in Lithuania in 2007–2010, Lt/kg

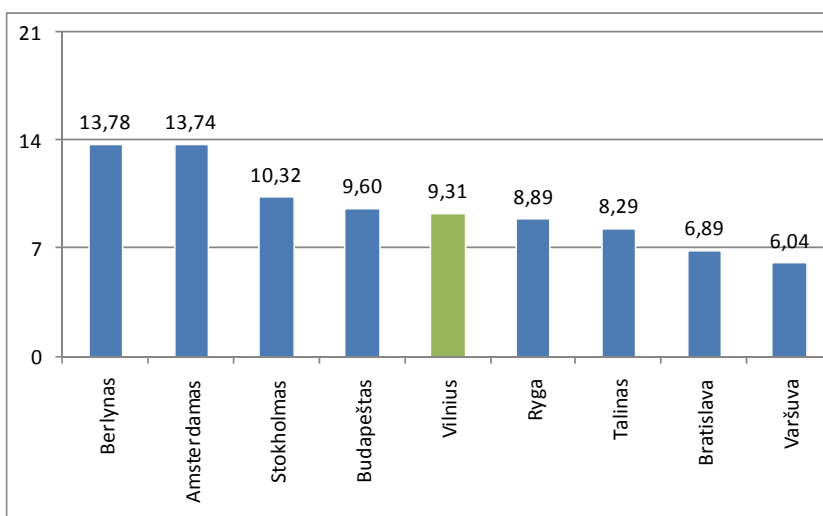

5 pav. Vištienos kaina Lietuvos turguose 2007–2010 metais, Lt/kg [12]
 Figure 5. The price of chicken meat in local markets in Lithuania in 2007–2010, Lt/kg

2010 metais Lietuvoje paukštienos suvartojama beveik tiek pat, kaip ir 2009-aisiais. Tačiau prognozuojama, kad mažėjant kainai, jos bus perkama daugiau. Tokius pokyčius paskatinti gali ir degalų brangimas. 2010 metų I pusėje priklausomai nuo kuro rūšies jie kainavo 14–20 proc. daugiau nei atitinkamu laikotarpiu 2009-aisiais, o tai brangina kelionę. Maža to, zloto ir lito kursas nebėra toks palankus, koks buvo 2009-ųjų pradžioje.

6 pav. Paukštienos suvartojimas Lietuvoje 2007–2010 metais, tūkst. t [2–5; 13]
 Figure 6. Poultry meat consumption in Lithuania in 2007–2010, thou t

7 pav. Mažmeninės vištienos kainos kai kurių ES valstybių sostinėse 2010 metų birželio mėnesį, Lt/kg [7]
 Figure 7. Retail prices of chicken meat in the capital cities of selected EU countries in June 2010, Lt/kg

Vištiena Lenkijoje vis dar pigesnė nei Lietuvoje (7 pav.). 2010 metų birželio pradžioje Varšuvoje vištiena kainavo 35 proc. pigiau nei Vilniuje.

Lietuvos pirkėjus gali pavilioti ir Latvija. Ten 2010 metų birželio pradžioje broilerio kilogramas kainavo apie 5 proc. pigiau.

IŠVADOS

Paukštienos kainos per paskutiniuosius ketverius metus buvo nepastovios. Iki 2009-ųjų trukusį didėjimą pakeitė mažėjimas, kuris tęsėsi iki 2010 metų kovo mėnesio. 2010 metų I pusmetį vištienos kainos Lietuvoje buvo apie 8 proc. mažesnės nei atitinkamu laikotarpiu prieš

metus. Svarbiausiomis kaitos priežastimis galima laikyti gamybos išlaidas – paukščių lesalus 2010 metų I pusėje jie kainavo panašiai, kaip 2007-aisiais. Poveikį kainai darė ir kitų šalių konkurencija. Pastaroji turi didelės įtakos Lietuvoje gaminamos ir parduodamos paukštienos paklausos pokyčiams. Išaugus kainoms, paklausa netruko sumažėti, o jos atsigavimo požymiai išryškėjo tik vėl paukštienai atpigus.

Literatūra

1. *Ceny w gospodarce narodowej*. Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2009, Nr. 1–12. ISSN 1732-6508.
2. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2007*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2007, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
3. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2008*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2008, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
4. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2009*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2009, Nr. 1–12. ISSN 1392-2874.
5. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida 2010*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2010, Nr. 1–6. ISSN 1392-2874.
6. *Lietuvos gamintojų parduotos pramonės produkcijos vidutinės kainos (be PVM) 2007–2010 m.* Statistikos departamento prie LRV duomenys.
7. *Maisto produktų mažmeninės kainos kai kurių ES šalių sostinėse 2009-06-04–2010-06-01* [interaktyvus]. Vilnius: Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, 2010 [žiūrėta 2010 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/>>.
8. MARGIT M. BECK. *MEG Marktbilanz Eier und Geflügel 2010*. Stuttgart: Verlag Eugen Ulmer, 2010. 210 p. ISBN 978-3-8001-7534-5.
9. *Monthly Market Prices for Broilers (65%) in the EU* [interaktyvus]. Belgija: Europos Komisija, 2010 [žiūrėta 2010 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://circa.europa.eu>>.
10. *Rynek drobiu i jaj. Stan i perspektywy*. Warszawa: IERiGŻ, 2009. Nr. 35–36. ISSN 1231-255X.
11. *Vištienos skerdenų pardavimo vidutinių svertinių kainų suvestinė ataskaita 2007–2010 m. pagal KPS-1* [interaktyvus]. Vilnius: Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, 2010 [žiūrėta 2010 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/>>.
12. *Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacija* [interaktyvus]. Kaunas: Žemės ūkio rūmai, 2010 [žiūrėta 2010 m. rugpjūčio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zur.lt>>.
13. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė*.

Summary

The article deals with price changes in the Lithuanian market of poultry meat, the factors that have influenced these changes as well as the results.

The analysis of the wholesale and retail prices of poultry meat showed that these prices, after a few years of growth, in 2009 started to drop. This tendency lasted until March 2010. Since 2008 the decrease in the wholesale price was conditioned by the lowered prices of poultry feed that make up the largest share of production costs. The lower demand for Lithuanian chicken meat in foreign markets also had an influence on the decrease of the wholesale price. The demand again started to grow when the wholesale price of chicken meat started to go down.

Changes in the retail price of poultry meat were slower than those in the wholesale price, but it also did not avoid a fall. Surely, changes in the retail price were caused by the lower wholesale price. Much lower price of chicken meat in the Poland market played an important role as well. As a result, in Lithuania the demand for poultry meat declined by more than one tenth and the retail prices were reduced.

Keywords: *poultry meat, price, demand, competitiveness.*